gemeente Weststellingwerf

Memo

Aan:	Het Presidium
Van:	Griffie
Datum:	20 januari 2023
Onderwerp:	Informatie over de wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur

Inleiding
De wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur is op 1 januari 2023 in werking getreden. Voorgenoemde inwerkingtredingsdatum geldt voor alle onderdelen van de wet, met uitzondering van het onderdeel 'geheimhouding'. De wijzigingen op het punt van geheimhouding treden in werking op 1 april 2023, om de decentrale overheden, waaronder onze gemeente, meer tijd te geven om hun werkprocessen hierop aan te passen.

Aanleiding wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur
De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in een circulaire het doel van deze nieuwe wetgeving tot uitdrukking willen brengen:
'Een goed functionerend en integer openbaar bestuur levert een belangrijke bijdrage aan het vertrouwen van inwoners in de overheid. Daarmee draagt het ook bij aan de legitimiteit van het overheidshandelen. Een integer en stabiel openbaar bestuur is effectiever en efficiënter in staat om de taken uit te voeren en diensten te leveren waar inwoners recht op hebben. Voorop staat dat politieke ambtsdragers primair zelf verantwoordelijk zijn voor het agenderen, bewaken en borgen van integriteit. Niettemin zijn ook in de organieke wetten diverse bepalingen opgenomen die tot doel hebben de zuiverheid in de persoonlijke en bestuurlijke verhoudingen te waarborgen. De wetswijziging vult die waarborgen op onderdelen aan.'

Inhoud en gevolgen van de wet bevorderen integriteit en functioneren decentraal bestuur
De huidige wetgeving – voornamelijk de Gemeentewet – wordt op zes punten gewijzigd dan wel aangevuld:

1. Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) als benoemingsvereiste voor bestuurders
2. Extra bevoegdheid voor de commissaris van de Koning als rijksorgaan in geval van integriteitskwesties dan wel bestuurlijke problemen in gemeenten
3. Verduidelijking en aanscherping bepalingen inzake belangenverstrengeling (stemonthouding en onverenigbare betrekkingen)
4. Voorziening in de Kieswet op het gebied van lijstuitputting bij kleine gemeenten
5. Nevenfuncties voortaan terstond openbaar maken
6. Herziening bepalingen betreffende geheimhouding

Ad 1 Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) als benoemingsvereiste voor bestuurders
Artikel 36a van de Gemeentewet regelt de vereisten voor het wethouderschap. Aan dit artikel is een extra lid toegevoegd die maakt dat het overleggen van een VOG een benoembaarheidsvereiste voor wethouders wordt. Het is aan de raad, als orgaan dat de wethouders benoemt, om aan die vereisten te toetsen. De VOG moet dus voorafgaand aan de benoeming door de kandidaat-wethouder aan de raad overlegd worden. Gevolg is dat het niet kunnen overleggen van een VOG betekent dat betrokkene niet tot wethouder kan worden benoemd. Daarmee verdwijnt het huidige vrijblijvende karakter van het aanvragen van een VOG. Wordt een zittende wethouder na de gemeenteraadsverkiezingen opnieuw benoemd, dan dient hij een nieuwe VOG aan te vragen. Immers, bij een nieuwe benoeming wordt er opnieuw getoetst of de kandidaat aan de vereisten van het ambt voldoet, waaronder dus het kunnen overleggen van een VOG.

Tijdens de behandeling van deze nieuwe wet is ook een motie door de tweede kamer aangenomen over het opnemen van een verplichte risicoanalyse voor kandidaat-wethouders. Immers biedt de VOG alleen inzicht in strafrechtelijke handelingen. Het ministerie van BZK werkt momenteel aan een zelfstandig wetsvoorstel waarin uitvoering wordt gegeven aan de aangenomen motie ‘het opnemen van een verplichte risicoanalyse’. Te zijner tijd zal de griffie u hierover informeren.

Ad 2 Extra bevoegdheid voor de commissaris van de Koning als rijksorgaan in geval van integriteitskwesties dan wel bestuurlijke problemen in gemeenten
De commissaris van de Koning heeft als rijksorgaan een extra bevoegdheid gekregen in het geval er sprake is van een integriteitskwestie dan wel bestuurlijke problemen binnen een gemeente.

De commissaris van de Koning heeft - als rijksorgaan, dus onder verantwoordelijkheid van de minister van BZK - de reeds bestaande taak te bemiddelen en te adviseren bij 3 integriteitskwesties en bestuurlijke problemen in gemeenten (artikel 182 Provinciewet). De commissaris krijgt met deze wetswijziging een betere informatiepositie, ook wel bestuurlijke toegangsbevoegdheid genoemd. Concreet houdt de wijziging in dat de commissaris van de Koning de mogelijkheid krijgt alle vergaderingen van het gemeentebestuur bij te wonen en alle documenten in te zien waarvan hij kennisneming redelijkerwijs nodig acht om zijn specifieke adviserende en bemiddelende taak te vervullen. Dat houdt in dat de commissaris van de Koning ook kennis kan nemen van informatie die in verband met bijvoorbeeld geheimhouding niet openbaar toegankelijk is of deel kan nemen aan vergaderingen die besloten zijn. Bij dat laatste kan worden gedacht aan raadsvergaderingen en commissievergaderingen die om een bepaalde reden achter gesloten deuren plaatsvinden en aan collegevergaderingen (die in beginsel altijd besloten zijn).

Ad 3 Verduidelijking en aanscherping bepalingen inzake belangenverstrengeling
Stemonthouding
Artikel 28 van de Gemeentewet regelt dat een raadslid niet mag deelnemen aan de stemming over een aangelegenheid waarbij dit lid een persoonlijk belang heeft. Ter verduidelijking en aanscherping van deze regeling omtrent persoonlijke belangen is aan artikel 28 van de Gemeentewet toegevoegd dat een volksvertegenwoordiger zich voortaan ook moet onthouden van deelname aan de beraadslaging indien hij een persoonlijk belang heeft. Ook tijdens de beraadslaging kan een volksvertegenwoordiger immers de uitkomst van de besluitvorming beïnvloeden. Bovendien wordt de kern van het werk als lid van de volksvertegenwoordiging niet alleen gevormd door de stemming aan het eind, maar (juist) ook door de beraadslagingen die daaraan voorafgaan. Denk bijvoorbeeld aan het woord voeren tijdens de raadsvergadering en het indienen van moties en amendementen. Bij de toepassing van artikel 28 Gemeentewet is het aan een individueel raadslid zelf om te beslissen of hij zich onthoudt van beraadslaging of stemming; de raad heeft zelf geen instrumenten om een individueel raadslid van beraadslaging of stemming uit te sluiten. De nieuwe wet brengt hierin geen verandering.

Onverenigbare betrekkingen
De nieuwe wet verduidelijkt ook de situatie waarin een raadslid werkzaak is bij een samenwerkingsverband waar de betreffende gemeente aan deelneemt. Een raadslid mocht op grond van artikel 13 van de Gemeentewet, als ambtenaar van een gemeenschappelijke regeling, al geen ondergeschiktheidsrelatie hebben met het gemeentebestuur van de gemeente waar hij raadslid is. Een dergelijk raadslid mag nu ook geen werkzaamheden meer verrichten ten behoeve van de gemeente waar hij raadslid is, tenzij diegene vrijwilliger of ander persoon is die uit hoofde van een wettelijke verplichting niet bij wijze van beroep hulpdiensten verricht.
In de oude bepaling was slechts bepaald dat een raadslid niet als ambtenaar werkzaam mocht zijn onder de directe verantwoordelijkheid van het bestuur van de overheid waar hij ook volksvertegenwoordiger is. Dit liet echter de ruimte voor raadsleden om - zonder dat hij ondergeschikt is aan het bestuur van de betreffende overheid - wél werkzaamheden te verrichten voor die overheid.

Na de wetswijziging levert ook deze situatie een onverenigbare betrekking op voor een raadslid. Dit betekent dus dat een raadslid alleen als ambtenaar werkzaam mag zijn bij een samenwerkingsverband waaraan de overheid waar hij volksvertegenwoordiger is deelneemt, als hij geen werkzaamheden verricht ten behoeve van die overheid. Daarover kunnen tussen werknemer en werkgever afspraken worden gemaakt.

Ad 4 Voorziening in de Kieswet op het gebied van lijstuitputting bij kleine gemeenten
Deze wijziging heeft thans nog geen invloed op onze gemeente en geldt alleen voor kleinere gemeenten met een omvang van minder dan 19 zetels. Voor dergelijke gemeenten geldt dat in het uitzonderlijke geval een raadszetel na de verkiezingen dan wel na een tussentijdse vacature onbezet blijft omdat er geen kandidaten meer voor benoeming in aanmerking (willen) komen het Centraal Stembureau dan vast stelt dat er geen personen van de betreffende lijst beschikbaar zijn. Onder omstandigheden kan de vrijgekomen zetel dan aan een andere lijst worden toegedeeld.

Ad 5 Nevenfuncties voortaan terstond openbaar maken
Raadsleden, burgemeesters en wethouders moeten nevenfuncties voortaan terstond na de benoeming of aanvaarding van een nieuwe nevenfunctie openbaar maken. Die openbaarmaking moet ook op elektronische wijze, naast de bestaande terinzagelegging op een fysieke locatie.

Ad 6 Herziening bepalingen betreffende geheimhouding
De bepalingen over geheimhouding stonden eerder verspreid in de gemeentewet omdat per bestuursorgaan apart in de wet was beschreven wat diens bevoegdheden waren op het punt van geheimhouding. De regels omtrent geheimhouding worden nu in één nieuw hoofdstuk (VA) geregeld. In het nieuwe hoofdstuk wordt een aantal wijzigingen doorgevoerd ten opzichte van de oude (of bestaande) regeling. De herziene bepalingen over geheimhouding treden, in tegenstelling tot de rest van de wetswijziging, pas in werking op 1 april 2023. Het gaat hierbij om de volgende wijzigingen:

a. Er wordt een duidelijker onderscheid gemaakt tussen mondelinge en schriftelijke informatie en tussen het geheim verklaren en verstrekken van informatie waarop geheimhouding is opgelegd aan anderen.
b. Op mondelinge informatie die tijdens een besloten vergadering wordt verstrekt, rust vanaf 1 april 2023 van rechtswege geheimhouding. Voor schriftelijke informatie geldt nog steeds dat geheimhouding expliciet moet worden opgelegd.
c. Het vereiste dat de gemeenteraad de door een ander orgaan opgelegde geheimhouding moet bekrachtigen, komt te vervallen. Stukken waarop al vóór 1 april 2023 geheimhouding is opgelegd, blijven geheim. De raad heeft en behoudt de bevoegdheid die geheimhouding op te heffen.
d. De bevoegdheid van de burgemeester om geheimhouding op stukken te leggen wordt verduidelijkt. Zo wordt voorzien in een uitdrukkelijke bevoegdheid geheimhouding op informatie te kunnen opleggen, los van het gegeven of en op welk moment de burgemeester die informatie met een ander orgaan deelt.
e. Als een commissie (raadscommissie, bestuurscommissie of overige commissie) waarin leden van de raad zitting hebben stukken onder geheimhouding verkrijgt, krijgt straks ook de gehele raad deze stukken.
f. De mogelijkheid om individuele raadsleden onder geheimhouding te informeren komt te vervallen.
g. De raad krijgt de mogelijkheid om een raadslid dat de geheimhouding heeft geschonden voor de duur van maximaal drie maanden geen geheime informatie te verstrekken.